

KOMPOST

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

únor 2023

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, zdravá výživa, práva zvířat, aktivismus, zdravý životní styl, odborná literatura, přírodní beletrie a poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

ač to většinou nebývá v plánu, čas od času se některé z čísel našeho časopisu z velké části točí kolem jednoho nosného tématu. Únorové vydání tedy budiž prohlášeno za odpadové. Přirozeně se věnujeme vývoji situace kolem projektu písecké spalovny odpadů, který prošel těžkou zatěžkávací zkouškou - veřejným projednáváním v samotném Písku. Jak to dopadlo, se dočtete hned na následující straně. Ohlédneme se také za lednovou besedu, která se snažila cílit spíše na téma předcházení vzniku odpadů, a loňským festivalem Zero waste fest, zaměřeným na to samé.

Z obsahu tohoto čísla:

Proběhlá beseda na téma ZEVO v Písku.....	2
Ohlédnutí za Zero waste festivalem.....	3
Proč třídít odpady nestačí?.....	4
Kompostovací toalety, řešení pro 21.....	6
Nazeleno - o prostředcích drobných.....	7
Objevy detektiva Ledňáčka.....	8
Pídálka janovcová.....	9
Večer s dokumentem - 108. díl.....	10
Bedřich Moldan: Životní prostředí.....	12
„Srdce dubu“ - rodinný film z naší.....	13
Únorový kalendář Jirky Wagnera.....	15
Soucit s přírodou a zvířaty v hudbě - 14.....	15
Galerie soch u Velkolázského rybníka....	17
Fotky vyvolané přírodou.....	18
Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi..	18
Rýže.....	19

Našimi texty v rámci měsíčníku se také rádi malými krůčky provokativně snažíme měnit náhled na hluboce zakořeněné názory a zvyklosti. Odpady jsou v tomto klasickou ukázkou. Tak nějak jsme pozapomněli, že se z velké části bavíme o produktech, které nám slouží dost často třeba jen několik minut, ale k jejich kompletní degradaci jsou zapotřebí stovky let. S touto tíživou myšlenkou se vyrovnáváme buď tak, že to neřešíme vůbec, nebo to řešíme typicky lidským způsobem. Přijďeme s naoko efektivním způsobem, který však s problémem ve skutečnosti nic neudělá. Jenom jej posune o dveře dál. Spalovny odpadů jsou toho učebnicovým příkladem.

Foto -jj-

V další části únorového čísla pokračuje náš kadibudkový seriál. A to je vlastně jako přes kopírák to samé. Nevím přesně, jak dlouhá doba uplynula od vynálezu splachovacího záchodu. Asi to nebude tak moc, ale stačilo to, abychom si začali myslet, že je v pořádku splachovat naše exkrementy pitnou vodou - tou, kterou pak musíme čistit, aby se dala znovu pít.

Někdy by zkrátka namísto všech moderních technických řešení pomohla drobná změna našich myšlenkových kurzů.

Přejeme krásné předjaří, váš Kompost.

-jj-

Reakce, příspěvky, odběr: jan.juras@knih-st.cz

Archiv čísel: www.knih-st.cz/kompost

Proběhlá beseda na téma ZEVO v Písku

Minulou středu 18. ledna se konala veřejná beseda v městské knihovně v Písku (videozáznam [zde](#)). Není třeba zabíhat do rozporovaných technikálií, to již dobře zvládl Jan Juráš ve svém posledním příspěvku ([Kompost č. 1/2023](#)). Předně se omlouvám, jen bych rád začal zeširoka. Netradičně zeširoka – doufám, že moji pointu pochopíte. ZEVO je totiž zejména otázka politicko-občanská, kde se nedá předpokládat vítězství rozumného řešení postaveného na faktech.

Víte, na příkladu ZEVO – což je v podstatě technicky desítky let starý koncept spalovny odpadu s bonusem výroby trochy elektřiny – je vidět, jak je nesmírně důležité dělat a založit věci od začátku řádně. Narážím na zrušení našeho Prácheňského kraje před zhruba stoletím a půl s tím, že později nově vzniklý kraj – Českobudějovický – byl kombinací tří do velké míry izolovaných celků. Tyto tři celky jsou: východní část Prácheňska, bývalý kraj Bechyňský (Táborský) a kraj Budějovický. Ještě dříve se dnešní Jihočeský kraj dělil na dvě velmi rozdílné poloviny – západně od Vltavy ležel náš kraj, Prácheňsko, a východně od Vltavy se rozkládalo Bechyňsko. Tyto dva celky později doplnily Budějovice, které oba dva celky uměle slepily dohromady.

Zdalo by se, že tento historický exkurz je v tématu ZEVO nadbytečný. Omyl. Povšimněte si současného rozmístění ZEVO v rámci jižních Čech – jsou tři. První ZEVO má stát v Písku (Prácheňsko), druhé má stát v Plané (Bechyňsko) a třetí poblíž Českých Budějovic (Budějovicko). Dále se zaměříme na míru sounáležitosti s těmito projekty z našeho hlediska prácheňského – nejméně nám vadí a nejméně řešíme ZEVO v Plané, i díky tomu, že historicky s druhým břehem Vltavy máme málo co společného. ZEVO u Českých Budějovic již řešíme intenzivněji a pochopitelně nejvíce řešíme ZEVO v Písku. Velmi podobně to cítí ostatní Jihočeši, jen ze svých místních pohledů.

Tohoto rozdělení jsou si lokální politici velmi dobře vědomi a využívají toho. Největší ZEVO je, nepřekvapivě, plánované poblíž Českých Budějovic. Další dvě pobočná ZEVA pak v jednotlivých polovinách Jihočeského kraje. V této šachové partii jde dost možná jen o vznik toho největšího ZEVA s tím, že se dopředu počítá s maximálně jedním dalším ZEVEM – a podle reakce místní veřejnosti se plán upraví.

Teď konečně zpět k naší besedě v Písku. Nejdříve okomentuji celkové nastavení celé akce, které mělo nevědomému návštěvníkovi fair play pouze předstírat. Předně, ačkoliv písecká radnice mohla očekávat značný zájem veřejnosti – i díky ohlasu – byla tato akce záměrně umístěna do příliš malého prostoru v nové písecké knihovně. Dominantní prostor v čele ukrojila VIP zóna pro zástupce písecké radnice, zpracovatelů dokumentace EIA, zástupců teplárny a skládky v Písku. Tímto se povedlo rozdělit přítomné občany do několika skupin; tu někteří seděli, tam mnoho stálo a hodně z nich bylo fyzicky odděleno v přilehlých prostorách.

Radnice měla některé své zastupitele strategicky umístěné v davu zhruba stovky zúčastněných občanů, kteří zcela zaplnili nejen tu pečlivě vybranou místnost v knihovně, ale i přilehlé prostory. Ti měli na starost získat náhled do samého jádra odpůrců ZEVO a jeden z nich i otevřel později diskuzi předem připravenou otázkou, na kterou dostal taktéž předpřipravenou odpověď – čili beseda měla pro znalejší hosty i komediální prvky.

Jak jsem v samém úvodu řekl – ZEVO v Písku má řešení politicko-občanské, nikoliv postavené na faktech. Z tohoto pohledu bylo nejdůležitější dostat na tuto besedu co nejvíc místních občanů, kteří se stavěli proti tomuto projektu a neváhali se ozvat. Toto se dosáhlo víc, než se očekávalo. Nepříjemné překvapení zaskočených zástupců písecké radnice bylo tedy také jednou nefalšované.

Beseda začala dlouhými, táhlými prezentacemi, ukrádajícími přísně vymezený čas. Časové omezení – to je další prvek, který se sice zdá být v pořádku, jenže v takto důležitých otázkách to pravda není. Jeho omezování se zhusta používá zejména tam, kde nejdou věci pro radnici žádoucím směrem.

Po téměř hodině a první – té komediálně připravené otázce spolupracujícího zastupitele – se dostalo konečně na veřejnost. Tam se začaly dít věci, jaké v našich podmínkách nejsou často k vidění. Veřejnost stála se zdrcující převahou proti projektu a pokládala jednu ostrou otázku za druhou, zhus-

Foto archiv organizace Arnika

ta se svým komentářem ohledně celého píseckého ZEVA. Odpovědi, to už byla ovšem jiná. Na některé nejdůležitější nebylo vůbec zodpovězeno – včetně toho, jak je možné, že před pěti lety došlo k odsouhlasení záměru ZEVO nestavět – a záhy se poté začalo s jeho přípravami. Také mlčením museli zástupci ZEVA přejít, proč namísto tohoto životnímu prostředí nebezpečnému projektu nebyl již dávno Písek napojen na odpadní teplo z jaderné elektrárny Temelín – to teplo, které nyní proudí do Českých Budějovic. Stejně mlčení bylo odpovědí na otázku, proč vůbec stavět spalovnu, když veškerý „zbytkový“ jihočeský odpad pobere největší ZEVO, to budějovické.

Víte, beseda nakonec skončila po několika dotazech (a tolik jich zůstalo nepoložených!), čas byl příliš chytře vymezen – chytře pro ZEVO. Ovšem ani to nakonec nestačilo. My nyní již víme, že EIA dokumentace se vrátila jen dva dny po této besedě nazpět do Písku k doplnění a přepracování (viz [zde](#)); vyznění celého dokumentu a rozsah povinných oprav či vyžadovaných kroků dává celému odmítnutí ZEVO drahocenný čas.

Tento čas je ovšem více než potřeba. Mimo Písek je spalovna velmi málo známa; probíhající elektronická petice se začala nabízet v písemné formě v prvních čtyřech píseckých obchodech. Mezitím se celé politické agendy intenzivně chopila první písecká opoziční strana. O ZEVO se i díky úspěchu občanů napsalo několik článků v místním i krajském tisku – tu spíše na straně ZEVO Písek, tu spíše proti. Ten kvas, ta energie se co nejdříve musí přesunout i mimo Písek. Menší obce, větší města – všude bude nezbytné informovat co nejvíce našich spoluobčanů. Petiční stánky, diskuze mezi lidmi, akce. Rozšíření ekologicky správného postoje k odpadu, posílení vznikajících hnutí Zero Waste, Up Cyclingu – odpad totiž vůbec vznikat nemá, a pokud už ho trochu vznikne, pojďme s ním nakládat tak, ať je čistě využit.

Alternativou by bylo odumření, ochlazení celého spravedlivého odporu s tím, že čím bude slábnout, tím víc bude společensky prosazovaná norma – *pálení bordelu je normální věc* – sílit. Nenechte se zmást tím, že se EIA dokumentace bude doplňovat – můžou to mít dopředu předpřipravené a nepříjemně rychle se celá dokumentace opět vrátí na ministerstvo.

A tím se vracím na samotný počátek svého textu. Tuze mnoho spoluobčanů se podařilo přesvědčit argumentací o dostatečné kapacitě ZEVO u Českých Budějovic. ZEVO v Plané v podstatě nikoho nevzrušuje – kde je jim nějaké Bechyňsko! Tam by se mohlo pálit ve dne v noci a zde to s málokterým člověkem hne. To budějovické ZEVO už je jim bližší, však je také větší. Můj názor je, že ani toto ZEVO, ani to v Plané by nás nemělo ani ‚zachraňovat‘, ani by nemělo být přijatelnou argumentací. Falešná myšlenka vzdáleného řešení není záchrana, ba naopak. Pokud někde spálíme kolem 160 tisíc tun odpadu, tak z toho vznikne až 60 tisíc tun popílku a strusky – a ta struska plná těžkých kovů se stejně umístí pod naše cesty, dálnice a železnice, všude po kraji. Jedy se tudíž stejně vrátí k nám za humna, do naší půdy, jídla a vody, do životního prostředí!

Co můžeme očekávat jako alternativu k píseckému ZEVU? Odpověď je kupodivu jen metry od mnohých z vás – přímo ve Strakonících. Máme zde malou, nenápadnou a jistě v zásadě přátelskou místní spalovnu nebezpečného odpadu, provozovanou firmou Rumpold. Stejná firma se podepsala pod dodávky lvího podílu odpadu do píseckého ZEVA (více než poloviny!) a možná by nás nemělo překvapit, pokud by další malé, nepatrné místní spalovničky vyrostly tu a tam po celém kraji. Je proto třeba pracovat na odpadovém hospodaření v co nejširším okolí, ať nevzniká spalitelný odpad – a žádné malé úskoky stranou. Otázka závěrem – jak se jmenuje houba, která umí rozložit plasty? **Daniel Ersdel**

Ohlédnutí za Zero waste festivalem v Písku

V loňském roce se členové spolku Voda a zeleň v Písku nadchli myšlenkou uspořádat nízkonákladový sousedský festival. Ale ne jen tak ledajaký - v rámci motivace sousedů ke snižování produkce odpadu a ukázky toho, že mu lze i předcházet, to musel být festival přímo bezobalový a bezodpadový!

8. října 2022 tak odstartoval první písecký Zero Waste festival. Už od devíti hodin ráno jsme na prostranství u kostela mohli

Foto Lenka Drápalová

přivítat první zvědavé návštěvníky. Jejich kroky většinou vedly nejprve na jarmark, kde bylo možné zakoupit nejrůznější výrobky místních řemeslníků a lokálních pěstitelů. Ať už do vlastních nákupních tašek, proutěných košíků, plátěných pytlíčků, nebo jen tak do kapsy, spokojenost a radost z takového nákupu byla všudypřítomná. A kdo by přece jen ještě tápal v této formě nakupování, mohl se pro radu, spoustu skvělých dobrot, ale třeba i ekodrogerii zastavit u stánku místního bezobalového obchodu Bezoví. Samotný obchod najdete nedaleko kostela v ulici Na Drličově a stojí rozhodně za návštěvu!

Komu v průběhu nakupování vyhládlo, ten zamířil k mobilnímu bistru ZeměDar. O jejich báječné veganské, vegetariánské a bezlepkové občerstvení byl značný zájem, stejně jako o sousední ochutnávky z grilu Honzy

Juráše ze strakonické Ekoporadny při Šmidingerově knihovně. Během ochutnávky bezobalového vaření se zájemci mohli přihlásit o odběr časopisu Kompost a odnést si také mnoho užitečných receptů a informačních materiálů.

Nechyběla ani hudba, setkání zpříjemnil svým hudebním doprovodem pouliční umělec Vondráš. Zábavu i nové poznatky o ekologii přinášela hra Dva světy. Děti se vyřádily při hře „Sestřel odpadáka Plastáka“ a plno bylo i u stolní hry Pukec. Netradiční formu upcyklace odpadu představila socha v nadživotní velikosti vytvořená z kovošrotu, jejímž autorem je místní umělec. Kreativní část festivalu zajišťovaly dvě dílny z DDM, kde jste mohli mimo jiné objevit třeba kouzlo výroby domácích barev z potravin. Barvami hýřila také výstava obrázků dětí z místních základních škol na téma „Nechci žít v odpadcích.“ Z festivalu jste si mohli odnést také vlastnoručně vyrobené semínkové bomby neinvazivních a nektarodárných rostlin či samotná semínka a k tomu množství rad od děvčat z Permakultury.

Edukační část festivalu obstaral stánek Zerowasters, kde jste mohli nahlédnout do tajů kompostování nebo pohovořit o problematice fast fashion. Módu z druhé ruky pak nabídl stánek Bella Second hand. Značný zájem návštěvníků budil výměnný SWAP oblečení, doplňků, knih, domácích potřeb, hraček, recy-sviček a všeho možného. Princip byl jednoduchý - přines to, co se ti už nehodí, zatím někomu druhému může udělat radost. Věci se buď darovaly, nebo si za ně účastníci vybrali některou z vystavených věcí. Platilo se pouze úsměvem a radost z výměnného obchodu proudiva prostorem po celý den. A abychom si připomněli fakt, že je to se Zemí vážné, byla zde možnost si vybraný i vlastní textil řádně vytunit potiskem v dílně s příhodným názvem „Nemáme planetu B“.

Jako součást festivalu probíhaly také přednášky a besedy v Městské knihovně Písek. O odpadech srozumitelně informoval veřejnost Ing. Milan Havel z organizace Arnika. Komunitou podporované zemědělství představili Tereza Chroňáková a Jakub Pešek z Hospodářství Svobodné hory. O dobrém životě ve stínu konzumní společnosti besedoval Tomáš Hajzler. Jak na bezodpadovou domácnost, aby se z toho člověk nezbláznil? To byl název besedy manželů Linhových, zakladatelů již zmíněného bezobalového obchodu Bezoví na Drlíčově. V knihovně jste také mohli zhlédnout dokumentární film „Život bez obalů“. Jak se žije v českých domácnostech, které se vydaly cestou Zero waste (nulového odpadu) a jak se jim záměr daří, se můžete podívat i nyní [zde](#).

Závěr akce se nesl v duchu rozloučení a poděkování prodejcům, účastníkům a všem dobrovolníkům. Také spokojeného odchodu nás organizátorů, že se úsilí při přípravách vrátilo v podobě množství spokojených návštěvníků napříč generacemi a v propojení podobně smýšlející komunity lidí. Radost umocňoval i následný pohled na prostranství festivalu. Když při západu slunce místo opustili i poslední dobrovolníci, celé okolí se nacházelo ve stejně čistém stavu, v jakém jsme ho přebírali - bez jediného papírku na zemi a s prázdnými popelnicemi...

Takže, jak se říká: „Všechno jde, když se chce“!

Za spolek Voda a zeleň v Písku Jana Marková

Foto Lenka Drápalová

Proč třídít odpady nestačí?

Tak jsme nazvali první besedu z cyklu Zelené otazníky v roce 2023. Pozvání přijal odpadový specialista organizace Arnika Ing. Milan Havel. A i když jsme si mysleli, že téma odpadů je poměrně podrobně rozebráno a známo, opět jsme se dozvěděli mnoho nového a zajímavého.

Pokud neopatříte svou poštovní schránku nálepkou „Nevhazovat reklamní letáky“, pak přestože budete její obsah poctivě třídít do modrých kontejnerů, každý rok „obohatíte“ koloběh o 20-30 kg papíru. Obec navíc jen tímto zatížíte zhruba stokrát - na úhradu systému sběru, shromažďování a svozu odpadu. Takové a mnohé další perličky jsme se dozvěděli během zajímavé a informacemi nabitě besedy, která se rovněž pokusila zbouřit některé zažitě mýty.

I když celková roční produkce komunálních odpadů na hlavu příliš nevybočuje z průměru EU a činila v roce 2020 zhruba 507 kg, rozhodně nejsme nejlepšími třídači, jak je často v médiích prezentováno. Za celoevropským průměrem zaostáváme o 10-15 %. Třídíme zhruba 40 % odpadů, což je číslo, které má ještě poměrně daleko k dosažení nastavených evropských směrnic (60 % do roku 2025). V současné chvíli skládáme zhruba dvojnásobné množství odpadu, než je průměr EU.

V tristní odpadové situaci hraje velkou roli celková nesystematičnost, kdy stát převádí velkou část odpadových povinností na samotné obce. Ty svou odpadovou agendu řeší samostatně - např. bez spojování v rámci vyšších samosprávných celků nebo skupin obcí. Na toto téma byl zaměřen odpolední odborný seminář se stejným přednášejícím.

Město Strakonice je v porovnání se zbytkem republiky lehce nadprůměrné. Jsme po-

Rozbor obsahu směsného kontejneru - Horažďovice 2021, obr. Milan Havel

recyklační kapacity, které by dokázaly navýšit skutečné materiálové využití vytríděného odpadu (z obsahu žlutých kontejnerů je stále zpracováváno pouze kolem 40 %).

Proč je tedy podstatné zabývat se také předcházení vzniku odpadů? Kromě výše uvedeného je to především úspora zdrojů a energií na výrobu nových produktů. Výroba materiálů je pochopitelně mnohem náročnější a má významnější uhlíkovou a energetickou stopu než znovuvyužívání nebo recyklace. Prevence vzniku odpadů je tím nejvýraznějším, i když nejméně viditelným úsporným elementem. Naše uhlíková stopa, pocházející z výroby zboží, které se stane odpadem, se rovná uhlíkové stopě naší spotřeby elektřiny nebo individuální dopravy. Hlavní překážkou výrazného zlepšení jak odpadové, tak svým způsobem i celkově environmentální situace, je stále ještě vysoký podíl jednorázových obalů, zbytečného nakupování, vyhazování a plýtvání.

V rámci besedy byly podrobněji rozebrány jednotlivé druhy odpadů. V tematice bioodpadů je kromě dobré řešitelnosti často zmiňováno také plýtvání potravinami, které jen na úrovni domácností činí v ČR ročně neuvěřitelných 80 kg. Na vině je neuvážené nakupování ve slevových akcích, špatné skladování potravin a malá snaha o plánování jídelníčku.

V papírové oblasti hraje velkou roli jeho stále ještě vysoký podíl ve zbytkovém komunálním odpadu. Významnou (a veskrze) zbytečnou částí koloběhu papíru jsou již zmiňované reklamní letáky. Na druhou stranu zatím nedosahujeme tak vysoké celkové spotřeby papíru jako západní země a zlepšuje se i materiálové využití. Na webu se také rozjíždí aplikace www.kamsnim.cz, která umožňuje najít nebo poskytnout uplatnění pro znovuvyužitelné papírové krabice, tašky atd.

U plastů by měl být maximální důraz kladen na prevenci, protože to je velmi rozmanitá skupina materiálů a pouze menší podíl i z dokonale vytríděných odpadů dokážeme materiálově využít. Z části se ještě jedná o tzv. downcycling, kdy získáme produkt horší kvality, který již není k další recyklaci vhodný. Opatření v této oblasti vyžadují určitou spotřebitelskou disciplínu (vlastní tašky a sáčky, odmítání některého zboží...), případně alternativní přístup (bezobalové obchody...). Více o recyklaci papíru a plastu se dozvíte v [rozhlasovém rozhovoru](#) s přednášejícím.

Kovy jsou surovinou, kterou je možné poměrně dobře recyklovat. Zodpovědné třídění tak přispívá zejména k energetickým úsporám (u hliníkových plechovek až 75 %). V posledních letech se výrazně zlepšil systém sběru kovových surovin.

U textilu je třeba zmínit často přeceňovaný sběr pro charitativní účely. Z celkového objemu se přímo tímto způsobem využije asi 15 %. Zhruba polovina se vyváží jako humanitární pomoc, zbytek se skládkuje nebo pálí ve spalovnách. Vysoká je zejména uhlíková stopa výroby nového textilu. Stěžejní je v tomto směru opět zejména naše spotřebitelské chování. Devastující dopady tzv. fast fashion mohou alespoň zčásti zmírnit nejrůznější swapy a výměnné akce, ale měli bychom si uvědomit, co se skrývá za nízkou cenou rychloobrátkového oblečení.

V principu znovuvyužívání nejen v oblasti textilu, ale i ostatního spotřebního zboží

měrně dobří v třídění papíru a bioodpadu. Na druhou stranu máme ještě velké rezervy v produkci zbytkového směsného odpadu a nedosahujeme takových čísel, jako např. Písek nebo Prachatice. Velký potenciál leží stále v oblasti kuchyňských odpadů. Ty sice nejsou vnímány jako podstatná složka, ale z důvodu vysoké váhy (obsah vody) hrají v rozvahách významnou roli.

Další rezervy jsou výborně demonstratelné na rozborech směsného odpadu (viz foto). Až zde je dobře vidět, jak daleko máme ještě stále k nějakému ideálnímu stavu. Naše ochota svědomitě třídít je naprosto stěžejní, ale není všespásná. Důležité jsou také navazující

Předcházení vzniku odpadu při obyčejném nákupu, foto Milan Havel

začínají být populární a velmi účinné nejrůznější internetové (zejména regionální) platformy a skupiny (např. [Strakonice - daruji a měním](#) na facebooku) nebo tzv. re-use centra. Těžiště ale spočívá zejména v předcházení nakupování věcí, které skutečně nepotřebujeme. Málokdy za nimi vidíme materiálovou a energetickou náročnost jejich výroby.

Milan Havel na svém vlastním příkladu ukázal a vyčíslil, na jak nepatrné minimum je možné svou produkci odpadů přiškrtnit. Do velké míry stačí pouze přemýšlet o běžných každodenních činnostech a nákupech. A to je dobrá zpráva pro nás všechny.

Rozšiřující informace a další materiály k tématu naleznete na webu organizace Arnika ([zde](#)). Obcím by se mohl k odpadové problematice hodit [tento manuál](#), široké veřejnosti pak publikace [Moje uhlíková stopa](#). Pokud jste poslední Zelené otazníky zmeškali, prezentace je k dispozici [zde](#). Nebo můžete zhlédnout podobnou [přednášku](#) ze sousedního Písku, která proběhla v rámci prvního ročníku festivalu Zero Waste. -ji-

Překopávky

Kompostovací toalety, řešení pro 21. století

(díl 2. - Proč bychom měli mít doma kompostovací toaletu?)

V minulém díle jsem se zamýšlel nad změnou paradigmatu při pohledu na lidské trávení, resp. produkty našeho trávení, procesy při zpracování a viditelné i neviditelné dopady. Kdo nečetl, mrkněte do [lednového Kompostu](#). Tedy dále. Říká se, že splachovací toaleta je vizitka naší civilizace (teď by se hodil smajlík s očima v sloup, ale nemám, nevadí). Víme, že problém s odpady máme a že pro přírodu schůdná až potřebná řešení existují. Ostatně jinak si nedokážu vysvětlit, že rod Homo na této planetě dokázal fungovat 3 milióny let (někde se píše o vzniku rodu již před 10 mil. let, ale to pro tento příměr v zásadě nepodstatné) a dokázal přežít až dodnes. Pokud bychom se jako lidstvo začali chovat tak, jak se chováme dnes, jen o trochu dříve, je dost možné, že už bychom byli vyhynuti a tahle krásná planeta by se dávala do pořádku již bez nás. Zatím žijeme,

tedy ještě máme šanci udělat si svět okolo sebe lepší. Tak na tom pracujme, na mnoha frontách, ale odspodu, vždy podle místní situace a možností, ať se nám to zase nezvrhne do jedné pravdy.

Je pár věcí, které se časem zásadně proměnily. Trochu v zájmu hygieny a trochu protože je pro lidi často snadnější, když problém vyřeší někdo jiný někde jinde, se lidské exkrementy již ve středověku dostaly ve městech nejdříve z dlažby do koryt, později se koryta zakrývala a lidské odpady byly poháněny vodou pryč od obydlí. Nejspíše to smrdělo, ale pořád ještě to byl na konci, pro zemědělce, materiál pro zúrodnování polí a pro jiné zase předmět obchodu, protože o hodnotě této komodity nebylo pochyb. Odtud už nebylo daleko ke splachovací toaletě, sifonu, trubkám, čistítkám, atd. Záměr určitě nebyl špatný. I z tohoto systému jde na konci získat to dobré, ale lidem se kontakt s důležitým přírodním cyklem tak vzdálil a odcizil, že nějaké zužitkování nebo přírodní koloběh již ani nebývají očekávány.

Trošku mi to připomíná situaci s komunálním odpadem, kdy je zatím ještě primárně řešeno ne jeho nevzniknutím a ani ne jeho zpracování / využitím v místě, ale hlavně je (a snadno se to pozitivně prezentuje), že je odpad odvezen pryč a v místě vzniku je tak stále "čisto". A tu hromadu za kopcem už vidí málokdo. Tomuto účelu bylo obětováno nemalé území, životní prostředí jiných živočišných i rostlinných druhů. Navíc s prakticky jistým negativním dopadem na okolí, minimálně na vše ve směru po proudu. Ale to jsem odbočil a nechci se věnovat jen negativům.

Obr. František Vávra

Tady se dostáváme k tomu, že řešit odpad na dálku přináší vždy více problémů. Ideální je, pokud najdeme řešení v místě. A čím blíže, tím lépe. Protože vyřešíme-li v místě jeden problém, pomůžeme tím v řešení i nějakého jiného, blízké souvisejícího. Kompost, půda a voda jsou v tak těsném kontaktu nebo spíše tak propojeny (nejen obrazně) s kořeny a houbami, vším životem, všemi přírodními cykly a principy, že neúměrný zásah i jen do jednoho z nich má vliv na vše ostatní.

Kompostovací toaletu vidím jako řešení pro každého. Chce to trošku invence, ale vrátí nás to zpět na Zem. Mnoho lidí řeší úspory v mnoha oblastech. Je jedno, zdali více

Kompostovací toaletu vidím jako řešení pro každého. Chce to trošku invence, ale vrátí nás to zpět na Zem. Mnoho lidí řeší úspory v mnoha oblastech. Je jedno, zdali více

chceme, nebo cítíme, že musíme. Tohle je šance, jak obrovský problém absolutně otočit ve výhru. Pamatujete nebo četli jste o dovážení vagónů ukrajinské černozemě na západ? Tak to byl pochopitelně marný pokus získat pro sebe to dobré, tragédie pro Ukrajinu, a stejně to nefungovalo. Ale kompostovací toalety jsou reálná šance, jen ji uchopit. Technologií kompostovacích toalet již existuje spousta, stačí si vybrat. Nebo můžeme vymyslet vlastní, proč ne... A nemusíme znovu vymýšlet kolo.

Technologie kompostování musí být vždy vyladěna ideálně nejen s ohledem na hustotu osídlení, ale především s ohledem na každého člověka. Ne každý si může dovolit drahá sofistikovaná zařízení. Ne každý, kdo si je dovolit může, taková řešení chce, když to jde i levněji, a ne hůře. A také ne každý je připraven na změnu lusknutím prstu. Naštěstí - zvykli jsme si kompostovat kde co a po celé zemi, mnohdy vtipně, a i na menších vesnicích máme umístěny kontejnery na bioodpad. Materiál z těchto sběrných míst již využíván je. Teď jen dospět k tomu, co vše lze kompostovat. Je to prosté, lze kompostovat vše, co bylo živé, aby se mohlo žít dál. Doporučuji film Vodní svět (v orig. Waterworld). Myslím, že tam je hezky ukázáno, co má na světě největší hodnotu, když už mnoho nezbyvá.

Občas se někdo zeptá na léky a chemii z jídla. Jestli to nevadí. Poputují přeci nakonec přes kompost do půdy... A tam říkám, když nám nevadilo je pozřít a nechat projít trávením člověka, proč by nám pak mělo vadit, že rezidua přejdou i do půdy... Jestli je něco alespoň trošku katalyzátorem likvidace takovýchto zbytků, pak je to živá půda se všemi svými rozkladnými bakteriemi, určitě ne voda. Je to současně dobrý bod pro zamyšlení, kdy co a v jaké míře používat, jaké potraviny kupovat, z jakého zpracovatelského průmyslu je to ještě dobré, a kdy už ne. Co jsem si ještě ochoten dát do půdy, na které budu pěstovat další jídlo. Jestli je lepší být striktně vege, z environmentálních důvodů, ale přitom neřešit, že potravina byla pěstována za pomoci tvrdé chemie, objela půl světa a na cestu dostala partu syntetických emulgátorů. Neříkám, co je dobré jíst, a co už ne, pevná linie neexistuje. Důležitý bod pro mne je, že s potravinami lokálně soběstační být můžeme, zrovna v tomto oboru to jde, stačí chtít. **František Vávra**

Nazeleno – o prostředcích drobných ekologických úspor

29. díl – Pozitivní příklady

Abychom nezakončovali náš seriál pouze výčtem negativních oblastí lidského konání nebo ukázkami greenwashingových praktik, věnujme tento (možná závěrečný) díl několika příkladům zboží běžné spotřeby. Na první pohled se budou jevit jako nicotné střípky, ale svět se z takových střípků skládá. Stovkami každodenních drobných rozhodnutí (nebo spíše nerozhodnutí) jsme přivedli životní prostředí na pokraj kolapsu. Ještě je šance vydat se podobným způsobem tím opačným směrem. Způsobem, který vyžaduje od každého z nás zodpovědnost a rozmyšlení i těch nejdrobnějších záležitostí všedního dne. František Vávra v [úvodním dílu](#) své nové kadibudkové minisérie uvedl výstižné přirovnání peněz k volebním lístkům, kterými ovlivňujeme podobu našeho světa v každé chvíli, kdy je vytáhneme z kapsy. A to je velmi trefné. Ve spotřebním světě totiž penězi rozhodujeme o tom, co bude kdo zítra dělat, jakým způsobem a jaké to bude mít následky. Když odmyslíme větší volby typu - kde budeme bydlet, čím budeme topit, kam a čím pojedeme na dovolenou..., zbývá ještě velké množství drobností, které však tvoří nedílnou součást celkové mozaiky. Rozhodujícím činitelem je pak samozřejmě naše ochota se všemi těmito věcmi zabývat. Výběr následujících produktů je čistě náhodný a představuje i určité vodítko, jak je v záplavě dalšího zboží rozeznávat. A samozřejmě jak nenaletět případnému greenwashingu a jak poznat ta pravdivá environmentální tvrzení. Zároveň se jedná o bezplatnou reklamu na věci, které si to podle našeho názoru zaslouží. Budeme rádi, pokud nám pošlete další zelené tipy.

Sáčkový černý čaj Zlaté ráno - Jeden z [prvních dílů](#) seriálu byl věnován tématu čajů. Pokud si svůj život nedokážete představit (ať už kvůli rychlosti přípravy nebo pohodlnosti) bez sáčkových čajů, český producent balených čajů Jemča se blýskl novou řadou černých čajů Zlaté ráno. Na obalu je uváděno heslo „nové ekologičtější balení“, což je v mnoha případech pouze nicneříkající klišé. Zde jsme však došli k závěru, že tvrzení není zavádějící. Papírová krabička s 25 sáčky není „obohacena“ obligátním celofánovým přebalem a každý ze sáčků je v ní vložen na volno (bez zbytečného dalšího balení). Podstatnou vlastností je 100% kompostovatelnost - sáčky by měly být zcela bez přidávaného plastu, což je jinak častým technologickým nešvarem. Tento důležitý detail jsme ověřili dotazem u samotného výrobce (což je jeden ze způsobů, jak získat některé podstatné informace), stejné složení sáčků prý chystá i pro ostatní řady svých čajů. Tento konkrétní produkt jsem zaregistroval v prodejní síti COOP (Jednota).

Foto -jj-

Cenou nikterak nevybočuje z řady podobných výrobků. Bezplastovými variantami čajových sáčků se prezentuje ještě česko-rakouský výrobce Sonnenator, který navíc deklaruje původ svých bylinných směsí v rámci ekologického zemědělství.

Houbičky na nádobí Niteola ECO – Epizoda o mytí nádobí ([Kompost č. 4/21](#)) nezahrnovala téma mechanických propriet – hadrů, houbiček atd. Částečně to tedy napravujeme tímto příspěvkem. Velmi příjemným překvapením rovněž v maloobchodní síti COOP (Jednota) byly houbičky na nádobí značky Niteola. Jediným obalem je páska z tvrdého papíru, která spojuje balení dvou kusů. Měkká část houbičky by měla být z recyklovaného plastu, abrazivní část je vyrobena z přírodního sisalu. Životnost je výborná a předčí „klasické“ molitanové houbičky. Cena výrobku přijatelná.

Toaletní papír Softree eko max - Určitě bychom environmentálně příznivých toaletáků našli vícero, tenhle konkrétní je ale příkladem, u kterého se sešla všechna pro a skoro žádná proti. Samozřejmostí při našem výběru by měla být výroba ze 100% recyklované suroviny. Takový výrobek nevytváří tlak na spotřebu nové dřevní hmoty a energeticky náročné rozvláknování dřeva. Výrobce tohoto toaletního papíru - papírna Cerepa a. s. - je navíc česká a její výroba sestává kompletně ze sběrového papíru (viz [zde](#)). Výrobek seženete v samostatných rolích, odpadá tedy další zbytečný plastový pytel, ve kterých jsou role baleny po 4, 8 nebo 12 kusech. Důležitou podmínkou je samozřejmě jemnost. Obava ze „smirkových“ papírů, které jsou také někdy k dostání, zde odpadá. Tento konkrétní papír je k dostání v řetězci Lidl. Co se týče ceny, pravděpodobně objevíte v obchodě i nějaký levnější, ale víte jak...

Foto -jj-

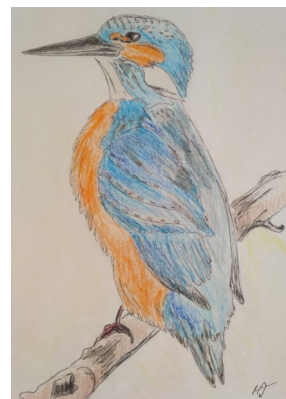
běžným artiklem obchodní sítě, ale ukázkou upřímné snahy něco malého změnit. Na pobočce ŠK Za Parkem a na některých dalších místech regionu máte možnost výměnou za zbytky starých svíček získat svíčkou novou - z recyklovaného vosku. Jistě, nejedná se o uzavřený cyklus, protože z vyhořelé svíčky vždy zůstane jenom část vosku. Přesto vzniká nezanedbatelná úspora na výrobě nových kusů z „panenského“ tuku. V první řadě ale jde o myšlenku a vzorec. Vzorec, že vždy je možné najít úspornější řešení. Stačí jenom trochu chtít. Nebát se zamyslet a mít upřímnou touhu změnit alespoň to málo, co je každý den kolem nás.

Recyklované svíčky Kamily Kontríkové - Na závěr jeden příklad, který není

Budeme vděční za další podobné nápady, které potkáváte vy. -jj-

Objevy detektiva Ledňáčka

Někomu se může zdát, že zima nám toho o životě v přírodě moc neříká a že skoro ani nemá cenu vycházet v chladném počasí ven. Zvířata jsou povětšinou schovaná, stromy opadané, večery tmavé... Víc se asi většině lidí líbí sedět u počítače a dívat se třeba na nějaké hezké dokumenty, natočené ve vegetační sezóně – to znamená mezi jarem a podzimem. Zrovna detektiva Ledňáčka ale můžeme dobře pozorovat právě v době, kdy loví na nezamrzlých částech řek a potoků a sedává na větvičkách bez listů. A když je zrovna sníh, jeho modré peří se na bílém pozadí vyjímá zvláště dobře. Stojíme na vydlážděné cestě v prošívaných bundách, na zádech máme batohy se svačinami, zatímco „rybařiči“ se musí o sebe postarat, aby se dožili teplých dní a mohli založit nové rodiny. Indiánské přísloví (viz [zde](#)) praví: „Člověka nepoznáš, pokud měsíc nechodíš v jeho mokasínech.“ Jak bychom asi viděli svět, kdybychom se vžili do způsobu života zvířat a ptáků – třeba právě našich oblíbených ledňáčků?

Lidem se líbí narovnané břehy vodních toků zpevněné kamennou regulací, s vyklizeným okolím, ozdobené řadami malých stromků. Pochvalují si, jakou si s tím někdo dal práci, aby bylo kde se procházet a na co se dívat. Napadne vůbec někoho pomyslet na to, že ta utěšená nová výsadba je obvykle jen náhradou za velké dřeviny, pokácené někde v jiných částech obce? Pokud bychom se proměnili na ledňáčky a měli číhat na pořádné dlouhé větvi skloněné nad hladinou, uvažovali bychom jinak. Hledali bychom čistou vodu bez kalu, sráz vytvořený povodní k vyhloubení nory, báli bychom se amerických norků uniklých z kožešinových chovů a nechápali bychom lidi s jejich snahou přizpůsobovat všechno jen sobě.

A právě zimní měsíce by takovým úvahám přát mohly a snad i přejí. Dospělí nemají tolik práce na zahrádkách ani nejezdí na tolik výletů, a tak si na procházkách mohou víc popovídat mezi sebou i s dětmi a za dlouhých večerů si hledat v knížkách inspirující myšlenky nebo si zapisovat svoje vlastní. Třeba:

Mít tvoje křídla, rybaříku,
mihnout se letem nad vodou!
Alespoň na pár okamžiků
splynout se světem, s přírodou...
Vidět, slyšet, vnímat tak jako ti druzí,
také s nimi cítit, nic už nekazit...
Perlorodky, vydry, ledňáčci či pstruzi,
naučte nás lidi žít a nechat žít!

Příroda nám nabízí pro hovory s dětmi stovky zajímavých témat, která by se dala vnímat doslova s okouzlením – jen si jejich podivuhodnost připustit a naladit se na ni. A detektiv Ledňáček už má pro vás promyšlenou další sérii, která se zaměří právě na to.

Pro tentokrát se ještě krátce přidržme jeho života u řeky, třeba u naší Otavy. Hned se začnou rojit otázky i odpovědi o tom, jak šikovní je při lovu nebo co všechno musí dokázat při hnízdění. Už jsme si na tohle téma něco málo řekli před časem (viz [zde](#)). Upozornili jsme i na drobnou chybu v knížce Karla Nového pro děti „Rybařící na Modré zátoce“ a mohli bychom poukázat na další nepřesnosti, protože Or a jeho družka Kik by ve skutečnosti zůstávali pohromadě jen v době hnízdění (jinak by lovili samotářsky), měli by více snůšek za rok, atd. Ale to nic nemění na tom, že tahle knížka se dá k předčítání i k vlastnímu čtení pro školáky vřele doporučit. Kromě ní a jiné literatury si můžeme vyhledat také například výborný dokument na internetu - „**Království ledňáčka**“ ([zde](#)) natočený v oblasti německého Westerwaldu. A právě ten nás dokonce nechá nahlédnout přímo do hnízdní nory s několika holými a slepými mláďátky.

Foto -ah-

- Pro dospělé: Jak to mají rybařící zařízení s krmením svých potomků? Musí ulovené ryby nějak „porcovat“? A poznají, komu tentokrát vložit přiděl do dychtivě otevřeného zobáčku, když v téměř metr dlouhé noře je těsno a temno?
- Pro rodiče vědecky založených školáků: Dá se u ledňáčků rozeznat pohlaví dospělých jedinců? Jak rodiče při hnízdění spolupracují? Kolikrát se musí denně potopit, aby bylo dost potravy pro všechny?
- Pro rodiny s batolaty: Ukázat našim nejmenším v přírodě ledňáčka, to se hned tak nepovede. Je příliš rychlý a skrytý a spatřit jej může spíše jen trpělivý dospělý. Jen jeho hlas jej prozrazuje, že je nablízku. Zato jiný pták schopný lovu pod vodou, přibližně ve stejné velikosti, bývá k zastížení snáze. Pobíhá po břehu, a to například při Volyňce, má hnědou barvu a bílou náprsenku. S ledňáčkem by se v pohádce mohl dost dobře i skamarádit, protože si navzájem nepřekážejí. Jak se jmenuje?

Odpovědi najdete na straně 18. -ah-

Píďalka janovcová

V Kompostu [č. 11/2022](#) psala paní A. Hrdličková o janovci metlatém. Píďalka janovcová (*Chesias legatella*) je noční motýl, jehož housenky se janovcem živí od května do června. Jejich zbarvení je ovlivněno potravou: žlutě zbarvené housenky se živí

Foto Eva Legátová

květy, zeleně zbarvené listy a pupaty. Mají velmi rychlý vývoj. Za příznivých podmínek dorůstají ještě před kvetením janovců. Někdy si pochutnají i na příbuzných kručinkách (*Genista* sp.). Zakuklí se v řídkém zámotku ve stelivu na zemi nebo ve svrchních vrstvách půdy. Většinou přezimují vajíčka, ale někdy i dospělí motýli, s kterými bychom se tedy mohli setkat i v zimě. Píďalka janovcová je v ČR druhem lokálním a nehojným. Jejím stanovištěm jsou kručinkové a janovcové stepi, řídké borové lesy, lesní okraje, světliny a paseky s porosty živných rostlin. Motýli létají od počátku září do poloviny listopadu, výjimečně přezimují až do jara. Fotografie je z Chanovic ze zdi v zámeckém areálu 18. 10. 2022. **Eva Legátová**

Použitá literatura:

MACEK, J., PROCHÁZKA, J., TRAXLER, L.: Atlas Noční motýli III. Academia Praha, 2012.

Večer s dokumentem - 108. díl – Zlatá zem

Pokud by nějaký filmař chtěl natočit poutavé drama s environmentálním tématem a výrazným filozofickým podtextem, mohl by postupovat přesně takto. Na jedné straně hladová nadnárodní společnost zastupovaná sebevědomými lidmi, pro které není nic svatého, a navíc vše je možné vyargumentovat ve prospěch „jejich“ věci. Na druhé straně tři malé vesničky na severovýchodě Slovenska - jednoho z koutů slovenské a evropské krajiny, který není ještě přímo dotčen průmyslovým rozvojem. A jeho neohrožení obyvatelé, kteří se rozhodli bránit svou domovinu do posledního dechu. A mezi tím vším netečné orgány státní správy a policie, která v lepším případě „neví, co s tím“, v tom horším přímo hájí nezákonné postupy těžařů.

I když je tohle všechno téma na napínavé filmové zpracování, bohužel to není fikce, ale realita, kterou museli zhruba od roku 2009 podstoupit obyvatelé tohoto kraje nedaleko polských hranic. Někteří starousedlíci, někteří přistěhovalci za klidným žitím takřka v panenské přírodě. Krajina za jejich domy je totiž v hledáčku společnosti, která zde v zájmu svých zisků a všeobecného pokroku chce realizovat průzkumné vrty vyhledávající ropu a zemní plyn (za pomoci výbušnin nebo louhování chemikáliemi) a následnou těžbu.

V dokumentu není bohužel rozebráno, v jaké fázi projektu odpor veřejnosti započal, ale dokážeme si představit, za jak skrývaných okolností podobných záměrů vše probíhalo. Otázku, zda se s tím něco nedalo dělat dřív, tak záhy opouštíme, protože na místě se rozehrává poměrně ostrý střet mezi několika odhodlanými občany (často majiteli dotčených pozemků) a těžební společností, která si právo nejen vykládá po svém, ale uzurpuje si jej i čistě fyzickým způsobem - najmutím bezpečnostní agentury, odstraňováním překážek ke vstupu na soukromé pozemky atd. Dochází tak i k fyzickým střetům mezi oběma tábory za tichého přihlížení policie, u kterých vás jenom napadá, zda je tohle všechno ještě Evropa 21. století.

Od přímé konfrontace hlavních aktérů dokument odbočuje k neméně tíživým obrázkům ukázkového greenwashingu u podobných a již funkčních vrtů na Moravě nebo k symbolické ukázce naprosté lhostejnosti obyvatel v okolí stejného projektu za polskými hranicemi.

„Ale co, vždyť je to v zemi.“

„Ale v zemi je i voda, co pijeme.“

„Vodu si můžeme koupit v obchodě. Když chtějí vrtat, ať vrtají. Jenom, ať je z toho nějaká výhoda.“

Obyvatelé dotčených slovenských obcí svůj boj nevzdávají ani po prohraných bitvách, kdy se na pozemky dostává těžká technika a započíná s pracemi. Odpor se však přesouvá do mediální, legislativní a online roviny. Vytváří se tlak na dotčené orgány ochrany přírody, ale také na akcionáře americké ropné společnosti. A paradoxně tento způsob boje přináší svá první větší vítězství, která vyúsťují v roce 2018 až ve zrušení průzkumného území v této oblasti. Důvodem byl v rozhodnutí uvedení trvalý odpor obyvatel.

Různé způsoby občanské neposlušnosti trefně komentuje i Juraj Lukáč, známý slovenský environmentální aktivista, který místním v kauze výrazně pomohl. „Jasně, že emoce jsou důležité. Ani teď to nevyhrály studie, myslím, že to vyhrály emoce. Na každou studii se dá vyrobit protistudie a bylo to i v tomto případě. Někdy je lepší ukázat, že nám se to prostě nelíbí. Oni to chtěli, a tihle to nechtěli. A vyhráli ti, co to nechtěli. Protože to nechtěli víc, než ti, co to chtěli. Takto se dá zachránit celý svět. Že každý se bude starat o ten svůj malý svěťík.“

Celý dokument je tou nejlepší ukázkou toho, jak podstatné je odhodlání jednotlivce nebo malé skupiny lidí. A že boj za vyšší princip má smysl za jakýchkoli okolností. Film Zlatá zem je ke zhlédnutí [zde](#). -jj-

Pozvánky - leden 2023

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně zve:

Kurzy zdravého vaření

úterý 14. 2., nebo čtvrtek 16. 2. Vždy od 18 hod. na ZŠ Povážská (Nad Školou 560, Strakonice)

Další sezóna kurzů probíhá 1x měsíčně do května. Jednotlivé kurzy na sebe nenavazují, hlásit se můžete i jednorázově. Přijďte se seznámit se surovinami a postupy pro zdravější, bezmasou nebo dietní kuchyni.

Zelené otazníky - (Jak) funguje svobodné vzdělávání dětí?

- promítání filmu **Svobodné děti a beseda s lidmi z Ráje**

středa 22. 2., 18 hod., společenský sál ŠK (III. nádvoří strakonického hradu), vstupné dobrovolné

Co je to svobodné neboli sebeřízené vzdělávání dětí? Co se děje ve školách, kde děti nemusí chodit na vyučování? Proč někteří rodiče umožňují svým dětem vzdělávat se po svém? S jakými obavami se tito rodiče potýkají? Může svobodné vzdělávání posílit vztah dětí k přírodě? Po promítání filmu bude následovat beseda se zakladatelem svobodné školy Ráj **Martinem Chvostou** a učiteli. -jj-

Pobočka ŠK Za Parkem zve:

Přírodovědná procházka v okolí Lázu

SO 4. 2. Sraz v 9:00 před nádražím ČD. V 9:10 odjezd do Rojic (příjezd v 9:31), dál půjdeme 3 km po zpevněných cestách k Velkolázkému rybníku. U jeho hráze se nachází žulový lom, kam **jsme pozváni akademickou sochařkou Jitkou Křivancovou k prohlídce figurálních a zvířecích plastik z kamene a dřeva v galerii pod širým nebem**. Na vlak (který jede každé dvě hodiny) **potom půjdeme cca 5 km buď do Radomyšle, nebo do Sedlice**. Více v ŠK Za Parkem.

Úterní zastavení

ÚT 7. 2. Setkání s literaturou, např. s dílem **Jaroslava Haška**. Od 16:00, pobočka Za Parkem.

Vícehlasy XXIX.

ST 8. 2. Inspirativní setkání. **Josef Pecka** a **Vilém Hrdlička**, profesionální průvodce Šumavou a amatérský poutník Strakonice budou hovořit nejen o cestách do přírody a za památkami. Večerem provází Robert Malota. Vstupné 50 Kč, pro studenty a čtenáře ŠK 30 Kč. Od 17:00 v sále ŠK na III. hradním nádvoří.

Mezigenerační klub PARK

NE 12. 2., PO 13. 2. Poznávání. Aktivní odpočinek. Ruční práce. Knížky. Podle možností a chuti pobyt buď v knihovně, nebo venku. Sraz 2. neděle v měsíci v 18:00 a následující pondělí v 10:00 před pobočkou ŠK Za Parkem.

S teleobjektivem přírodou jižních Čech

ST 15. 2. **Beseda s imunologem a fotografem Janem Kopeckým** – zkušenosti s technikou a maskováním, zážitky, promítání. Od 17:00 v sále ŠK na III. hradním nádvoří.

Ledňáčci

Schůzky rodin se zájmem o přírodu, tradice a lidové hry. Pomoc při vedení programu je vítaná, ale není nutná. Chodit lze i nepravidelně. Sraz v 16:00 před zámek u vývěsky ŠK. **PÁ 3. 2. si pomocí solného roztoku vyrobíme "ojíněné" kamínky, 10. 2. doplníme sbírku větviček na určování, 17. 2. půjdeme s dalekohledem k řece**. Na schůzky si berte s sebou baterky, a v zasněžených dnech i boby. Info pobočka ŠK Za Parkem nebo Vladimíra Blahoutová (775 919 485 – formou sms).

Bližší informace:

Pobočka Šmidingerovy knihovny Za Parkem, Husova č. 380, Strakonice. Otevřeno PO a ČT 13–18, ST 8–12 hod. Kontakt: 380 422 720, alena.hrdlickova@knih-st.cz. -ah-

Drobné smetí

Do ČR zasahuje již 24 vlčích teritorií

Na základě monitoringu Hnutí DUHA se v roce 2022 počet vlčích teritorií, které alespoň částí zasahují na území České republiky, rozšířil z původních 22 na 24. Nově přibily Český les a Orlické hory. Více se dozvíte v rozhlasovém pořadu [zde](#).

Vlk byl spatřen i na Písecku

Lesníci z polesí Hůrky nedaleko Písku zaznamenali na konci roku 2022 výskyt vlka. Podle odborníků se může jednat o jedince, který hledá na jihu Čech nové teritorium. Více se dočtete [zde](#).

Místní referendum zabránilo výstavbě v Prokopském údolí

Obyvatelé pražských Řeporyjí se v místním referendu vyslovili proti výstavbě bytových domů, která by měla zasáhnout do přírodního parku Prokopské a Dalejské údolí. Více viz [zde](#).

Padl první nepodmíněný trest v případech množření psů

Obžalovaná z Plzeňska dlouhodobě chovala desítky psů malých ras v otřesných podmínkách a obchodovala s nimi přes internet. Od soudu odešla s nepodmíněným trestem 18 měsíců odnětí svobody. Více informací najdete [zde](#).

Další důležitý krok v odklonu od testování na zvířatech

Podle nového zákona již americký Úřad pro kontrolu potravin a léčiv nebude muset nové léky testovat na zvířatech. Před zkouškami na lidech tedy bude stačit některá z alternativních metod testování (např. počítačové modely). Více viz [zde](#).

Byla vypsána dotace na rušení meliorací

V rámci Operačního programu životní prostředí byla v lednu vypsána dotace, která by mohla pomoci zlepšovat vodní režim krajiny. Výzva směřuje k rušení melioračních drenáží a odvodňovacích příkopů. Více informací se dočtete [zde](#). -jj-

Literární okno

Bedřich Moldan: Životní prostředí v globální perspektivě

Pokud patříte mezi ty, kteří se snaží přijít na kloub složité problematice životního prostředí, určitě uvítáte hutnou, ale ne zbytečně protažovanou publikaci Bedřicha Moldana, vydanou v rámci řady Environmentální texty nakladatelstvím Univerzity Karlovy Karolinum. Na rozdíl od jiných podobných knih tentokrát název zcela vystihuje i náplň. Pomůže vám odpovědět na otázky typu: Jak se vyvíjel vztah člověka a přírody v historickém kontextu? Jaká je přesně současná situace životního prostředí? Jaké jsou předpovědi a trendy do budoucna? Kdo a jak se snaží o nápravu? Proč se stav stále příliš nelepší? Text výstižně mapuje veskrze nelichotivé skóre našeho počínání na planetě Zemi a důvody, proč se negativní vývoj přes veškerá fakta, proklamace i upřímnou touhu mnohých lidí zatím nepodařilo zvrátit. Z logiky věci se nejedná o žalozpěv, návod nebo kritiku, ale o „pouhou“ reflexi faktů (sepsanou však tím asi nejpovolanějším člověkem na současné české environmentální scéně).

Úvod do problematiky asi všichni známe. Homo sapiens žijící poměrně dlouhou dobu v dynamické rovnováze s přírodou prostřednictvím dvou revolucí (zemědělské a průmyslové) vymyká tento stav z kloubů a v mnoha měřítcích exponenciálním způsobem začíná dominovat ostatním formám života a všem složkám životního prostředí. Ač je většinou společností tento proces vnímán jako vítězství, má za následek bezprecedentní poškození celistvosti planetárního systému, což může v hmatatelně blízké budoucnosti ohrožovat i samotnou existenci člověka. Na mnoha místech textu se objevuje názorné vyčíslení tohoto trendu. „*Od r. 1950 do současnosti se velikost lidské populace ztrojnásobila a počet lidí žijících ve městech se zvýšil čtyřnásobně; ekonomický výkon vzrostl dvanáctinásobně (a stejně spotřeba hnojiv N, P, K) a spotřeba primární energie pětkrát. Součet hmoty lidí a domestikovaných zvířat převyšuje asi 35x hmotnost všech divokých zvířat.*“ Stejně výmluvně jsou popsána i rizika s touto situací spjatá. „*75 % světové potravy pochází z pouhých 12 druhů rostlin a 5 druhů zvířat. Mezi lety 1970 až 2012 se populace divoce žijících savců snížily o 58 %...*“

S tím, jak výrazně se v posledních desítkách let měnila tvář světa, objevily se i hlasy reflektující tento nepříznivý vývoj. Ať už šlo o knihu *MLČÍCÍ JARO* Rachel Carsonové nebo první environmentální summity. Jako pozitivní (ale veskrze ojedinělý) příklad je uváděn Montrealský protokol - dokument z r. 1987, který dokázal odvrátit zkázu ozónové vrstvy Země. Na mezinárodní úrovni se zvýšené pozornosti dostává životnímu prostředí až v průběhu 70. let. Laickým pohledem může plejádá pravidelných konferencí vzbuzovat dojem upřímné snahy státníků o řešení. Při bližším pohledu se však jedná spíše o přehlídku velkých gest a planých deklamací bez faktických změn a dopadů.

Rovněž koncept udržitelného rozvoje naráží na významnou bariéru - neschopnost dosáhnout tzv. decouplingu (oddělení souvislosti ukazatelů ekonomického růstu a

Bedřich Moldan: Životní prostředí v globální perspektivě

environmentálních škod). Pro mnohé nepřekvapivě je v odborných kruzích myšlenka udržitelného rozvoje považována za neuskutečnitelnou, neboť stále ještě z velké části představuje rozvoj ekonomický. „Rozhodující bariéry však představují nikoliv otázky technického charakteru, ale existující způsoby globálně ukotveného konzumně založeného životního stylu a zájmy stávajících mocenských struktur na všech úrovních od jednotlivých podniků, odvětví, regionů k vládám hájícím národní zájmy.“ Těžště možného řešení neleží v otázkách technických, vědeckých nebo ekonomických, ale spíše v otázkách sociálních a politických. Předpokládá rovněž celospolečenskou hodnotovou proměnu paradigmatu směrem k vyšší šetrnosti; pokud tedy uznáme, že chování politiků, firem atd. z velké části odráží naše (spotřebitelské) postoje.

Kniha ve své další části rozebírá hlavní ideové směry v ochraně životního prostředí - vědecky pojatý environmentalismus hlavního proudu, uvědomělý („probuzený“) kapitalismus, technokratický ekomodernismus nebo biocentrické směry uznávající vlastní vnitřní hodnotu přírody. Dále je hodnoceno, jak je ke změnám globálního životního prostředí přistupováno na úrovni politiky nebo vědeckého poznání. Často kritizovaný princip předběžné opatrnosti, který je paradoxně více aplikován v jiných odvětvích lidského konání, má poměrně významný potenciál. Podíl tzv. falešné positivity (kdy bylo k riziku přistupováno příliš radikálně), je totiž při pohledu zpět do minulosti velmi malý.

Poslední kapitoly textu nastiňují, kterými směry by se mohl odehrát přerod technologií a ekonomiky v šetrnější a skutečně udržitelnou podobu, a také, jaké jsou hlavní výzvy současné ochrany přírody. Za dvě největší hrozby je považováno snižování biologické rozmanitosti („V antropocénu je rychlost mizení druhů nejméně 10x až 100x vyšší než za poslední milion let.“) a globální klimatická změna. Těmto tématům se šířeji věnují samostatné monografie, jde tady pochopitelně o dobře zpracovaná zahuštění.

V souvislosti s hospodářským rozvojem jsou diskutovány některé doposud spíše opomíjené oblasti. Významnou složku environmentální zátěže představuje globalizovaný transport zboží (obchod) a lidí (osobní doprava a turistika). Mezi lety 1950 a 2015 vzrostl objem světového obchodu 22x. Zemědělské obhospodařování zabírá 33 % ploch světové souše a má na svědomí 20 % globálních emisí; tato čísla jsou neadekvátně situaci navyšována plýtváním potravinami a extrémně náročnou živočišnou výrobou. Zemědělská výroba v současné podobě je také z největší části zodpovědná právě za úbytek biologické rozmanitosti. Určité světlo na konci tunelu může představovat počátek ohýbání některých exponenciálních křivek rozvoje lidské společnosti - např. ukazatel světového HDP zaznamenává od r. 2018 zpomalování růstu.

Celkově lze publikaci hodnotit jako ne příliš veselé a nadějně čtení. Materiál je to však zpracovaný velmi kvalitně a pro pochopení situace, ve které se jako lidstvo nacházíme, dost zásadní.

K dispozici je ve fondu Ekoporadny při ŠK. -jj-

„Srdce dubu“ – rodinný film z naší evropské přírody

Dokážete poznat v přírodě dub, i když zrovna dost dobře nevidíte na tvar listů? Je to pro nás tak běžný strom, že jej snad všichni máme „v oku“ i z větší dálky. Dlouhé větve jsou víceméně rovné a směřují šikmo vzhůru, přírůstky jsou převážně nepravidelné, kmen připomíná monumentální sloup. Borka je hrubá, hnědošedá, dělená. Jde-li o patřičně vzrostlý a starý exemplář, jistě jsou v něm dutiny a mohla by tam žít veverka nebo rodina šplhavců. Ve větvích je ideální místo pro sojčí hnízdo, protože právě tento ptačí druh je proslulý svým schováváním žaludů na horší časy. A komu ještě tyto plody chutnají? Larvám brouků nosatců, divokým prasatům, vysoké zvěři, myším... A za nimi přicházejí predátoři.

Všichni jsou tak nějak poschovávaní, ale tušíme, že při troše trpělivosti bychom je mohli pozorovat a žasnout nad jejich životaschopností a rozmanitostí. A právě tohle napadlo francouzské filmaře. Koncem minulého roku nás pozvali do kin do světa strhujících příběhů mnohem dobrodružnějších než by byly všechny ty dojemné vymyšlené pointy, na jaké jsme z podobných snímků zvyklí. Film dostal symbolický název „Srdce dubu“ a ve stejném duchu byl natočen i celý jeho obsah – strom je živý a velmi živo je stále i kolem něj. To bohatě stačí.

Žádné putování ztraceného mláděte, nečekaná bizarní setkání, zachraňování života někomu z lidí, nic takového. Jen to, co bychom mohli doopravdy zažít, kdybychom se proměnili v lesního tvora. Vše je nahlíženo právě tak. Malá zvířátka nebo hmyz se objevují v detailech zabírajících celé plátno, jako kdybychom se je snažili ulovit, ty větší vidíme tak podobně, jako když se nám to někdy povede při procházce.

Díky možnostem dnešní techniky se můžeme vznést i do vzduchu nebo sledovat, co se děje pod zemí. A i přes takřka neustálou snahu aktérů filmu sehnat potravu a přežít nejsme svědky žádných drastických krvavých scén. Opravdové přírodě odpovídá i tohle, protože málokterý útok dravce je pro něj úspěšný. Kdybychom se měli dívat na horor, spíše bychom se měli zaměřit na činnost parazitů a podobně. To je ale v „Srdci dubu“ vynecháno, protože snahou tvůrců bylo podle všeho hlavně potěšit a inspirovat k pokud možno radostnému zájmu.

Pozná se to i podle doprovodné hudby, vysloveně líbivé, ale přitom vkusné. Podíváte-li se na trailer (viz [zde](#)), jako vnadidlo se vám nabídne píseň „Sway“ v podání Deana Martina, jedné z hvězd padesátých let minulého století. Film je bez komentáře, a tak nálady jednotlivých scén (třeba prudké bouřky nebo jarního „baby boomu“) jsou podtrženy střídavě dramaticky, vesele, snivě, s napětím... Když jsem četla na internetu rozhovor s jedním z tvůrců filmu ([zde](#)), potvrdilo se mi dokonce i něco, co mě v kině napadlo, jen jsem si tím nebyla jistá – rytmus občas dokonce i odpovídá pohybu tvorů snímaných právě kamerou. Michel Seydoux se totiž zmínil o tom, že se počítalo například s šestinohým hmyzem a dbalo se na to, aby hudební „klapot“ jeho kroků vycházel na šest dob. Něco bylo složeno C. Aufortem přímo pro film, něco vybráno, přičemž i jen toto samotné trvalo celý rok. Podle diváckých recenzí za webu ČSFD ([zde](#)) je znát, že to bylo patřičně oceněno – např.: „*Netřeba slov. Ten kdo cítí, ten dobře ví...*“

Že se povedlo dobře vyvážit pohodu a vzrušení, to dokládá tato věta z téhož webu: „... *Třeba ten letecký souboj si moc nezadá ani s Top Gunem...*“ M. Seydoux ve výše zmíněném rozhovoru popisuje, jak tahle scéna vznikla: „... *Nejvíce se nám osvědčily tiché techniky, drony příliš ne, protože dělají hluk a zvedají kolem sebe vítr, ruší pak zvířata. Třeba sojku, kterou pronásleduje lesem dravý pták, jsme točili pomocí dlouhého lana, nataženého mezi stromy a kopírujícího dráhu ptačího letu. Na něm jsme použili kamery, co bývají na rychlých autech, aby stačily letu dravce. Ale bylo to dobrodružství - vyhýbat se stromům v té rychlosti bylo obtížné...*“

O celkové koncepci bylo řečeno, že byla založená na důkladném pozorování života kolem stromu, kterému režisér a kameraman Laurent Charbonnier věnoval ze všeho nejdříve celých 14 měsíců. Přicházel v noci, maskoval se, tipoval místa k umístění kamer, zaznamenával si obvyklé časy pohybu zvířat. Ta mají své ustálené rituály a trasy a povedlo se tedy podle nich dobře odhadnout, jaké minipříběhy lze očekávat: „... *Měli jsme detailní storyboard s šesti stovkami obrázků, co by se ve filmu mělo dít. Nebudete tomu věřit, ale podařilo se natočit téměř všechno, co jsme chtěli. Oželet jsme museli jen příběh veveřáka, u nějž jsme si usmysleli, že se potká s přítelkyní, vezmou se a budou mít rodinku. V tom nás bohužel veveřák nechal, zůstal single. Ale vynahradila nám to třeba užovka, která se v jednu chvíli začne obtáčet kolem dubu a lézt do větví za vajíčky do hnízda, ptačí rodiče na ni rozčileně křičí a různě se posouvají nad ní na větví. A vtom do akce vletěl nečekaně ledňáček, začal lovit rybky a udělal pointu, jakou jsme neplánovali, ale která dala filmu švih...*“

Foto -ah-

Užovka stromová se objeví na plátně jen krátce, stejně tak někteří další živočichové a rostliny, zato například u nosatců sledujeme celý jejich životní cyklus včetně proměny larev v kuklách pod zemí. Jsou tak pozoruhodní, že jsem určitě nebyla sama, kdo si pak o nich dohledal více podrobností. Ani jsem dříve nevěděla, že jde o tak obrovskou hmyzí skupinu. K jejich příbuzným patří i kůrovci a ti všichni dohromady „... *jsou druhově nejpočetnější čeledí brouků (70 000 popsanych druhů) – či vůbec organismů, kdyby kategorie čeledí měla u jiných skupin srovnatelný význam...*“ (viz [zde](#)).

K největším přednostem filmu „Srdce dubu“ patří z mého pohledu to, že se zaměřuje na naši evropskou přírodu. Byl natáčen v kraji Sologne, jižně od Loiry. Nic proti opicím, lvům a slonům a dalším atraktivním exotům, ale je škoda, když je tolik dokumentů dostupných v televizi nebo na nosičích věnováno jim, zatímco naše vlastní krajina zůstává v pozadí. A doufám, že právě úvaha o nutnosti pracovat na zachování křehké přírodní rovnováhy jak ve světě, tak tady u nás, přišla všem dospělým divákům i odrostlejšími dětem na mysl. Že to leží na srdci i tvůrcům, o tom svědčí slova M. Seydoux: „... *Náš filmový dub... spotřebuje 200 litrů vody denně a přibližně kilo drobných kamínků, které rozmělnuje a dělá si z nich mízu. Bere si jen to, co potřebuje. Má svoji vlastní inteligenci. To je něco, před čím se skláním. Je to pro nás inspirace...*“

Těmito slovy by se dobře hodilo skončit, ale chtěla bych poznamenat ještě to, že promítání „Srdce dubu“ ve Strakonících vyšlo na stejný den (7. 12. 2022) jako „Zelené otazníky“ věnované dokumentu „Svědectví“. Velká účast nebyla ani v kině, ani v sále ŠK. Nás nebylo ani deset a v ŠK se sešel jen pořadatel Honza Juráš s jediným návštěvníkem. „Svědectví“ je o tom, co je záměrně utajováno živočišným průmyslem – že ročně se na území ČR zabije kvůli produkci masa, mléka a vajec obrovský počet zvířat. Jen u nás je to 130 milionů, a tak si lze představit, kolik je jich asi ve světě. S touto informací přichází i porovnání nedůstojného a strastiplného života „hospodářských“ tvorů s tím, jaký přes všechna přirozená nebezpečí a úsilí vedou s radostí a neutuchajícím elánem obyvatelé divoci, mají-li to štěstí, že se narodili v některém z dosud relativně nedotčených míst.

I na to by myslím měla přijít v rodinách po zhlédnutí filmů typu „Srdce dubu“ řeč. Sa-

možřejmě s rozvahou, v té pravé míře a ve správném čase, s maximálním citem a s ohledem na věk a individuální povahu dětí, ale přece. A hlavně spolu s náměty, co se dá dělat pro zlepšení a že to není tak divné a nesnesitelné, jak si stále ještě spousta lidí představuje. Je to zatím pořád ještě pro někoho nezvyklé, vyvolává to obavu z neznámého a nechutí vzdávat se oblíbených návyků, to ano. Jenomže i my jsme dětmi přírody a můžeme vidět na těch divokých, s jakou vervou se dovedou postavit ke všemu, co jim život přináší. V knížce Josteina Gaardera „Anna“ (více viz [zde](#)) je děj posunut do roku 2082 a podivuhodná zvířata našich časů jsou už z velké části vyhynulá, tak jako dnes už nepotkáme dinosaury. Naši praprapravenci se náruživě zajímají o veverka a další pro nás ještě pořád obvyklé tvory. Ptají se, jak jsme mohli jejich zánik dopustit. Zkusme si představit, jak by museli s hanbou odpovídat dospělí: že lidé začátku 21. století nechťeli žít bez navyklých pokrmů a technických vymožeností... Co by si o tom ty budoucí děti asi pomyslely? **-ah-**

Únorový kalendář Jirky Wagnera

Únor, podle starých Římanů Februarius. Pro nás druhý měsíc roku, ale pro Římany měsíc poslední. Jim totiž začínal rok až jarem. Pozorného čtenáře možná zarazí, že leden byl prvním měsícem roku, a únor hned posledním? Původně totiž měli Římané jen měsíců deset, počítali jen ty, kdy probíhaly zemědělské práce. Zimní čas neměli potřebu pojmenovat. Věděli sice, že astronomicky rok začíná lednem, ale prakticky jim rok začínal až březnem. Februalia byly slavnosti na konci, před začátkem zemědělského roku a měly znamenat očistu. Přípravu na jaro. Až později zavedli Římané měsíců dvanáct, tak, jak je známe i my.

Český název únor je dost zvláštní, ostatní evropské národy se drží římského pojmenování. Únor se vysvětluje slovem nořiti. Že na konci zimy na řekách se lámou ledy, noří se do vody. Ale je také výklad, že únor je měsícem oblev, kdy sníh taje, tj. „noří se do země“ a ta se „únoří“.

Neobjeví-li se ledy do února, objeví se v únoru. Co přinášíte, dny únorové?

Foto Jiří Wagner

JEN ZAČAL ÚNOR,
jehnědy lísek
už se
nemohou dočkat.

A DNESKA RÁNO?
Sněženky!
Na jaro už
je zaděláno!

VÍTR CLOUMÁ VŠÍM.
I větvemi borovic.
Těmi především.

(na Matěje)
DNES JAKO BY CHTĚL
větřík předjarní
zkoušet
už bzučení včel.

SNÍŽEK PO KRAJI
víří.
Jarní kvítky se
neusmívají.

Soucit s přírodou a zvířaty v hudbě - 14.

Alternative

Pravděpodobně posledním dílem seriálu zakončíme naši exkurzi rozmanitými hudebními styly, kde jsme hledali společného jmenovatele v podobě textů písní projevujících soucit k přírodě nebo ke zvířatům. Závěrem se tedy pojdme podívat na rozmanitou a možná trochu uměle vytvořenou oblast tzv. alternativní hudby. Tak jsou většinou označováni interpreti, kteří se nějakým způsobem vymykají běžně zažitému chápání konkrétního hudebního stylu. Žánr dále posouvají nebo se vydávají zcela novými cestami do míst, které nejsou ještě názvoslovně označená. Hranice samozřejmě nikdy není ostrá, tvorba může být také označována jako experimentální nebo progresivní. Těmito přívlastky tak můžeme doplnit i jakýkoli již existující hudební styl. Nejčastěji se to bude asi týkat rocku, popu, rapu, případně folku nebo může jít o hudbu, která je žánrově velmi těžko zařaditelná. Alternativní přístup v hudbě se často odráží i v alternativním tematickém pojetí textů. Objevují se v nich tedy i pojednání pasující do našeho seriálu. Následující interpreti a písně jsou opět spíše příklady, ne kompletním výčtem.

Pokud bychom mohli zařadit jednu z nejznámějších českých skupin Lucie do oblasti alternativního rocku, pak kapela kromě čistě milostné lyriky několikrát zařadila i témata angažovanější. Na jednom z řadových alb (Větší než malé množství lásky - 1998) se objevila skladba [Země](#).

Brání se dál

Krásná i zlá

To už je dávno, co o ni někdo stál

Můžeš si šáhnout i tobě dá

Vcelku přímočaře se k environmentálnímu tématu vyjádřila další česká kapela Tata Bojs ve skladbě [Eko echo](#).

*Zlobí se na nás naše planeta,
my ještě nevíme, co je to odvěta.*

*Zlobí se na nás čím dál tím víc,
začíná tady být globální hic.*

*Dříve než nás přikryje peřinou lávy,
sopky nám vyzdobí ohňostroj slávy.*

*Každý by chtěl zažít svých pět minut slávy,
ještě než řekne nám: Budte tu zdraví.*

Posledních několik let velmi úspěšná a kritikou uznávaná skupina Zrní ve své tvorbě hodně pracuje s obrazotvorností a symboly. Nejblíže k tématu se pravděpodobně dostává v písni [Rychta](#). V určitých kruzích také velmi populární alternativní českou kapelou je Umakart. Společným jmenovatelem jejich textů je kontrast mezi životem ve městě a útekem do přírody - např. skladba [Na hory](#).

Alternativním folkovým hudebníkem, který skrze svou tvorbu reflektuje i náročná témata, je Jakub Čermák, často vystupující ve formaci Cermaque. Jeho melancholická hudba ve spojení s poetickými texty vytváří velmi silný koktejl. Silné poselství o stavu planety nese skladba [Milostný dopis kosmické sondě Curiosity](#).

Na 200 druhů hmyzu, rostlin, ptáků, savců zmizí každý den.

Co vlastně děláš? Curiosity... Poslední dobou na tě myslím.

Ať nejdu nocí sám, co vlastně děláš? Curiosity...

Alternativní hip-hop autorské dvojice pod názvem WWW Neurobeat nabízí ve své skladbě [Prahem](#) netradiční pohled na pražskou automobilovou dopravu.

Kapelou, která zcela naplňuje parametry dnešní epizody, je alternativní rocková skupina z Tábora Pleas the Trees. Dalo by se říci, že environmentální tematika je u ní všudypřítomná. Následující své jméno doplňují její členové každý svůj koncert výsadbou stromu v místě jeho konání. Zároveň jsou angažováni i v mnoha prospěšných projektech. Typickou ukázkou jejich tvorby je píseň [Paint This City Green](#).

Příkladem zahraničního interpreta s obtížně zařaditelným stylem je islandská zpěvačka Björk. Své přírodní citění ztvárnila např. albem Biophilia (2011), na němž zazněla píseň [Sacrifice](#) s jasným poselstvím.

Why can't you give her room?

Respect her spatial needs.

I feel you compress her

Into a small space.

With clairvoyance

She knew what you needed

And she gave it to you.

Now her desires are repressed

Arrows in the flesh

When she found your love,

Her nature bowed her head

She surrendered,

She renounced the world for you.

Now she's poisoned by demands

You cannot answer.

Why this sacrifice?

Now she regrets the whole thing,

A delayed reaction

When she left her craft voluntarily

For your nest, for your love.

Did you understand?

Appreciate,

Build a bridge to her.

Initiate a touch

Before it's too late,

Say the words to her

That will make her shine.

Tell her that you love her.

Your generosity will show

In the volume of her glow.

Proč jí nemůžete dát prostor?

Respektujte její územní potřeby.

Mám pocit, že ji stlačujete

do malého místa.

S jasnovidností

věděla, co potřebujete,

a dala vám to.

Teď jsou její touhy potlačeny.

Šípy v těle,

když našla vaši lásku.

Její příroda sklonila hlavu.

Vzdala se,

zřekla se světa pro vás.

Teď je otrávená požadavky,

na které se nedá reagovat.

Proč ta oběť?

Teď toho všeho lituje.

Opožděná reakce,

když dobrovolně opustila své řemeslo

pro vaše hnízdo, pro vaši lásku.

Rozuměli jste?

Važte si toho,

postavte k ní most.

Dotkněte se,

než bude pozdě.

Řekněte jí slova,

která ji rozzáří.

Řekněte jí, že ji milujete.

Vaše velkorysost se projeví

v množství její záře.

Foto CC0

Galerie soch u Velkolázského rybníka

Galerie soch a zároveň i sochařský ateliér se nacházejí na pozemku, kde dříve býval žulový lom. Kámen se zde těžil a byl drčen na štěrk. Místo to bylo malebné, mělo jako většina starých lomů svého genia loci. Výhled na rybník i pohled na druhou stranu, směrem do údolí k vesnici Láz, skýtal utěšený pohled v kteroukoli roční dobu.

Bývalý majitel (Obecní úřad Radomyšl) jej po skončení těžby odsoudil k ukládání odpadu. Toto místo v roce 2000, kdy jsem jej odkoupila, bylo důkazem lidské chamtivosti a bezohlednosti vůči přírodě. Než jsem pozemek začala využívat k sekání soch, čekala mě spousta práce. Bylo nutné odstranit zbytky strojů, určených k těžbě, a hlavně kontejnery všeho možného odpadu a stavební sutě, což navozili na pozemek místní obyvatelé. Ještě nejméně pět let v tom pokračovali, ale pak se to odnaučili a lom znova získal své původní kouzlo.

Hlídač - pískovec, Minotaurus - pískovec, foto Jitka Křivancová

A protože ne všechny své nápady dělám jen na zakázku, vznikla zde spontánně galerie soch v přírodě. Část pozemku samovolně zarostla náletovými dřevinami, zejména borovicí. Další část jsem musela zatravnit, dovézt hlínu a zasypat suť, zasadit ovocné stromy a keře. Vznikla zahrada s bylinkami. Vytvoření dalších záhonů na zeleninu a jezírek s lekníny mě ještě čeká. A také bych ještě ráda rozšířila výsadbu takových dřevin, jejichž plody by sloužily k potravě ptákům.

Sochy, které se mezi tím vším nacházejí, jsou dřevěné i kamenné. Jedny jsou ze stromů, které zde vyrostly a pak uschly. Druhé jsou pískovcové a opukové. Místní žula slouží k podstavcům pod ně. Námětem soch je zvířecí a figurální plastika. Poslední dobou mě zajímají také rostlinné motivy. Fascinuje mě tvar listů i pohyb trav ve větru a možnost jeho zachycení. Dříve jsem se inspirovala bájným a mystickým propojením člověka a zvířete, což vidíte v soše Minotaura a Jonáše s velrybou.

Rybník Velkoláz, foto Jitka Křivancová

Teď jsou mými modely zvířata žijící kolem mě. Volavky, dravci. A také lišky, tajuplní lovci obzvláště silně nenávidění myslivci. V současnosti tomuto takzvanému „ksindlu“ vytvářím „Památník všem zastřeleným a pronásledovaným liškám“. Galerie se stala oázou všech živých tvorů - jak drobného ptactva, tak lasiček, kun, zajíců, veverek a mých ochočených bažantů. Občas nás poctí svou návštěvou i plaché srnky s mláďátky.

Část sochařské tvorby je vidět ze silnice vedoucí kolem. V sezóně od května do konce října je možné si prohlédnout celý pozemek v době mé přítomnosti. V létě bývám na pozemku denně. Dříve toto místo jen děsilo, dnes se po více než dvaceti letech stalo oblíbeným cílem vycházek místních a turistů z celé republiky i ze zahraničí. Také zde konám ve spolupráci s výtvarnými školami a Centrem vzdělávání v Blatné letní výtvarné jednodenní kurzy.

Pokud byste měli čas a chuť vypravit se do okolí Lázu v sobotu 4. 2., můžete se připojit k výletu organizovanému pobočkou Šmidingerovy knihovny Za Parkem a strakonickou Základní organizací Českého svazu ochránců přírody. Pozvánku najdete na stránce 11. Bude to příležitost prohlédnout si sochy společně a něco si o nich bližšího povědět. Ráda vás v lomu uvítám a provedu.

Jitka Křivancová

Fotky vyvolané přírodou

List, slunce a čas. To je základ speciální techniky, při které fotka vzniká přírodní cestou. Není zapotřebí temná komora, barvy ani chemikálie. Naopak, celý proces se děje venku, vyžaduje přímé slunce a trpělivost. Na výsledek je totiž potřeba čekat několik hodin, občas i dní.

Vytvořit vlastní fotku bez složitého vybavení jde překvapivě snadno. Výsledkem ale nejsou dokonalé, ostré a „trvanlivé“ obrázky. V této technice se využívají fotosyntetizující listy stromu nebo rostliny. Fotka je na nich vyvolána působením fotosyntézy jednoduše tak, že jsou vystaveny slunci. Protože každý list se zbarvuje trochu jinak, bude každý pokus jedinečný. Fotky na listech nebývají jen dvojbarevné, mívají odstíny béžové a žluté až po zelenou a hnědou.

S touto technikou, jejíž původ sahá do 19. století, jsem se seznámila během lockdownu. Je technicky nenáročná a lze zkoušet i v domácích podmínkách. Stačí se v letních měsících projít po zahrádce, po louce nebo si rostliny pro tento účel vypěstovat. Aby se vybraný obraz přenesl na list, je potřeba pozitiv na průhledném podkladu. Ten se pak položí na čerstvě utržený list a zakryje sklem, aby se obrázek zatížil a zůstal celou dobu na místě. Poté se nechá na slunci. Doba expozice je pokaždé jiná. O tom, jestli se fotka povede a dostatečně vykreslí, už rozhodne příroda.

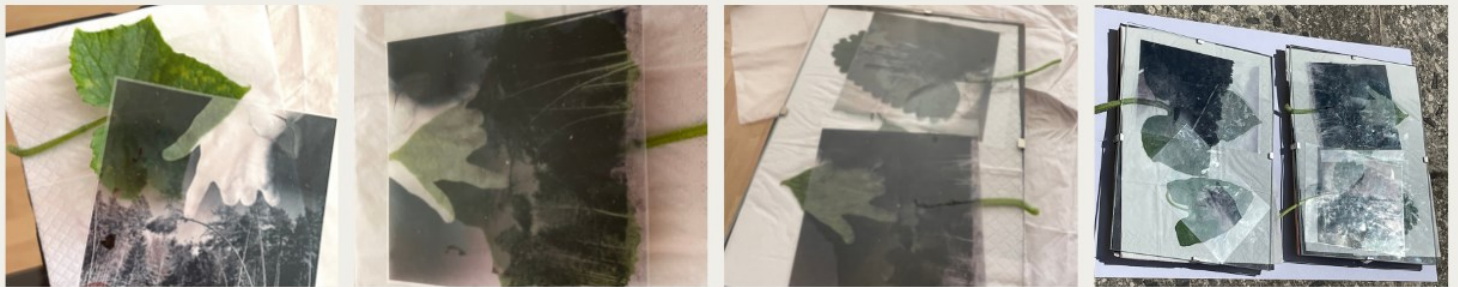
Po expozici vznikne křehká přírodní fotka viditelná z obou stran, ve které proti slunci vynikne žilkování. Pokud se list dál nechá na světle, rychle seschne, obraz zahnědne a zmizí. Pro delší uchování je možné listy vylisovat jako kytky do herbáře.

Poetika obrazů na listech se podle mě nejvíce podobá poetice starých fotografií s vybledlými detaily. Nedokonalost je zároveň jejich kouzlem. Jde o techniku, která nabízí příležitost k zamyšlení, jak pracovat s přírodními materiály ve fotografii a nad pomíjivostí takové tvorby.

Kateřina Malečová Suková

Socha anděla z hospitalu Kuks, foto Kateřina Malečová Suková

Vystavení pozitivů s listy na slunci, foto Kateřina Malečová Suková

Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi

- Uvidíme-li ledňáčka, jak si ulovenou rybkou otáčí v zobáku, můžeme odhadnout, kdo ji bude jíst. On sám si ji pro sebe natočí hlavou dovnitř, ale pro mládě si ji připraví naopak, aby jej při krmení neporanil o šupiny nebo ploutve. Vpraví mu ji pak do krku celou. Je to až s podivem, jak velké sousto dokáže mladý rybařík pozřít bez „naporcování“. Aby se dostalo na každého, mají mladí instinktivní zvyk se u vchodu do hnízdní dutiny střídat.

Foto -ah-

- Zbarvení ledňáčků je někdy saffrově modré a jindy smaragdově zelené, ale není to dáno pigmentem – je to způsobeno lomením světla při dopadu paprsků. Podle různé barvy peří se tedy pohlaví u nich nerozlišuje. Samička má na rozdíl od samce červenavou spodní část zobáku. O rodinu se starají oba, ale je to i tak velmi náročné. Aby bylo mláďat co nejvíce (protože není jisté, kolik jich přežije první lovy a pak později tvrdé zimní období), krmí po určité době samec sám, protože samice už mezitím sedí na další snůšce v jiné noře. A pak ještě na podzim vyvede tentýž pár dokonce i třetí mládě.

Každé mládě musí dostat aspoň jednu rybkou za hodinu. Zdaleka ne každý pokus je úspěšný,

a tak je k zabezpečení rodiny nutné se potopit přibližně 500 x denně. Velký přísun potravy je nutný pro rychlý růst potomstva, ale i pro získávání energie k lovu. Rychlé potopení, uchopení kořisti, mocný záběr křídel pod vodou a vzletnutí do vzduchu, to je obrovský výkon.

• Hnědý pták se jmenuje skorec vodní. Ve srovnání s ledňáčkem říčním je o trochu větší. Na zemi těsně u vody se prozradí jak bílou náprsenkou, tak charakteristickými rychlými podřepy. Rybky chytá výjimečně, a tak ledňáčkovi nekonkuruje. Dokáže se pod vodou přidržovat dráčky na dně, běhat po něm, veslovat křídly, obracet kameny a hledat larvy a jiné drobné živočichy. Stejně jako ledňáček se u nás zdržuje i přes zimu. -ah-

Zdraví a strava

Rýže

Ne příliš úzké a dost málo konkrétní téma rýže se stalo předmětem zájmu lednových kurzů zdravého vaření. Pro velký zájem z minulosti jsme zároveň osvěžili téma asijské kuchyně se dvěma nesmrtelnými a univerzálními jídly, jejichž je rýže společným jmenovatelem. Předvedli jsme si, která na technickou i chuťovou přípravu sushi rolek z celozrnné rýže natural a jak úspěšně balit závitky z rýžového papíru. Náplně obou těchto celosvětově známých pokrmů jsou do velké míry improvizací, takže si na své přišli hlavně účastníci, kteří nevyznávají otrocké dodržování receptů. Bonusem bylo použití některých dalších exotických surovin, které jsou už dnes k dostání v běžné obchodní síti. Takže kromě nezbytných nori řas (známého to zásobníku jódu) přišly ke slovu i např. houby shiitake s významným zastoupením přírodních antibiotických látek nebo Jidášovo ucho, které je však možné pořídit kromě večerek i v lese - nejčastěji na odumřelých větvích bezu. Tematické lekce jsme doplnili nepečeným koláčem rovněž z celozrnné rýže. Posuďte a ochutnejte sami, máte-li zájem.

Vege sushi

Ingredience: řasa nori, rýže natural (200 g), voda (cca 500 ml), rýžový ocet (lžíce), cukr (lžička), sůl (necelá lžička), ingredience do náplně (avokádo, uzené tofu, tempeh, mrkev, celer, jarní cibulka, bílá ředkev, salát, červená paprika, salátová okurka, kyselá okurka, mango, rajče...)

Postup přípravy: Rýži uvaříme zhruba ve dvojnásobném objemu lehce osolené vody do lepivé konzistence. Vaříme tak, aby nezbyla žádná tekutina, v případě potřeby přidáváme malé množství vody. Ochutíme nálevem z rýžového octa, soli a cukru. Necháme vychladnout. Řasu nori položíme lesklou stranou dolů na bambusovou ohebnou podložku a utěrku, rozprostřeme na ní slabou vrstvu rýže a umačkáme. Z jedné strany necháme cca 2 cm řasy nepokryté. Klademe další ingredience pokrájené na slabé plátky nebo nudličky, avokádo předem nasolíme. Pomocí podložky rolujeme směrem k okraji bez rýže a důkladně umačkáme. Volný konec řasy potřeme vodou a přilepíme k závitku. Necháme dobře vychladnout, odkrojíme okraje a krájíme na 1–2 cm silné plátky. Sushi můžeme máčet v sójové omáčce, wasabi křenu a nakládaném zázvoru nebo lehce posypeme sezamovými semínky.

Foto Hana Mlíková

Foto Hana Mlíková

Čínské závitky

Ingredience: rýžový papír, cibule, další libovolné ingredience (mrkev, celer, čínské zelí, pórek, česnek, zelí, řepa, houby shiitake, ucho Jidášovo...), sójová omáčka, rostlinný olej, sůl, chilli.

Postup přípravy: Cibuli pokrájenou nadrobno orestujeme na oleji v pánvi wok. Přidáme na nudličky pokrájené další libovolné ingredience (zeleninu, houby). Směs restujeme do částečného změknutí, osolíme,

ochutíme sójovou omáčkou a chilli. Listy rýžového papíru máčíme zhruba 30 vteřin v teplé vodě (cca 40 °C) do změknutí. Papír plníme směsí a rolujeme do závitků. Ty pečeme potřené olejem v zapékací nádobě na asi 220 °C do lehkého zhnědnutí, případně smažíme na oleji v pánvi wok.

Nepečený rýžový koláč

Ingredience: rýže natural (200 g), rostlinné mléko (cca 500 ml), sůl (špetka), balení tofu natural + dalších cca 75 ml rostlinného mléka, hořká víceprocentní čokoláda (100 g), strouhaný kokos (75 g), jablko (cca 200 g), kakao (3 lžice), cukr (3 lžice), citrónová šťáva (2 lžice)

Postup přípravy: Rýži vaříme v rostlinném mléce na mírném plamenu do úplného změknutí a vyvaření tekutiny. Dle potřeby přidáváme v malém množství rostlinné mléko nebo vodu. Po odstavení vmícháme nalámanou čokoládu a necháme úplně rozpustit. Dohladka umixujeme tofu s menším množstvím rostlinného mléka a vmícháme do směsi. Přidáme ještě najemno nastrohané jablko a všechny ostatní ingredience. Dobře promícháme, vložíme do dortové formy na pečicí papír a necháme dobře vychladnout (ideálně přes noc v lednici). -jj-

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po, St: 7:30 - 16:00, Út, Čt: 12:00 - 16:00,
Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody
Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková (-ah-), Daniel Ersdel, Jana Marková, František Vávra, Jiří Wagner, Eva Legátová, Jitka Křivancová, Kateřina Malečová Suková

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2022

ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE